

Psychická způsobilost pedagogických pracovníků

Pohledem posuzujících akreditovaných psychologů

Myšková Lucie

O ÚSTAVU

Národní ústav pro vzdělávání je přímo řízenou organizací Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Vznikl v roce 2011 sloučením Národního ústavu odborného vzdělávání (NÚOV), Výzkumného ústavu pedagogického v Praze (VÚP) a Institutu pedagogicko-psychologického poradenství ČR (IPPP ČR).

Na základě této geneze je tematické zaměření NÚV poměrně rozsáhlé. Pokrývá problematiku pedagogicko-psychologického poradenství, ústavní výchovy, prevence rizikového chování a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, dále se zabývá tvorbou rámcových vzdělávacích programů, sleduje uplatnění absolventů škol na trhu práce atd.

Představované šetření bylo realizováno v **Oddělení pro ústavní a ochrannou výchovu a prevenci rizikového chování**. Naším cílem je přinášet informace o stavu ústavní péče, preventivně výchovné péče a prevenci rizikového chování v ČR, vytvářet příležitosti pro metodickou podporu odborníků a hledat cesty pro řešení aktuálních otázek a výzev v těchto oblastech. Za tímto účelem:

- ☐ **Uskutečňujeme výzkumy**
- ☐ **Vytváříme strategické a koncepční materiály, vedeme pracovní skupiny**
- ☐ **Zjišťujeme, v čem se odborníci v dané oblasti chtějí dále vzdělávat a připravujeme vzdělávací aktivity**
- ☐ **Organizujeme příležitosti pro metodickou podporu odborníků**
- ☐ **Vydáváme publikace, články, výstupy výzkumů**
- ☐ **Podílíme se na připomínkování a přípravě legislativy**

CÍL ŠETŘENÍ

Pedagogičtí pracovníci v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a preventivně výchovné péče (dále ÚV/OV) musí před nástupem do zaměstnání absolvovat posouzení psychické způsobilosti. To realizují akreditovaní psychologové. Pro získání akreditace musejí psychologové splňovat několik podmínek - jednou z nich je také absolvování specifického školení. To bylo realizováno v roce 2006 a v roce 2008. Od té doby již z důvodu nedostatečného počtu zájemců skutečně nebylo, ačkoli bylo pravidelně nabízeno. Vzhledem k tomu, že dosud nebyla reflektována praxe, byli osloveni stávající akreditovaní psychologové pro zpětnou vazbu a popis praxe posuzování psychické způsobilosti.

Zajímaly nás následující oblasti:

- **Jaký je koncept psychické způsobilosti** a jaká jsou kritéria pro udělení psychické způsobilosti pracovníkovi v zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče.
- **Jaké metody** jsou pro posouzení psychické způsobilosti těchto pracovníků v praxi nejčastěji používány.
- **Jaké jsou procesní a organizační aspekty vyšetření**, např. zda se psychologové shodují v délce vyšetření, poplatku za vyšetření atp.
- **Jaká podpora** je psychologům posuzujícím psychickou způsobilost poskytována a co potřebují k tomu, aby mohli ve své činnosti udržovat stále vysoký standard.
- **S jakými nedostatky či obtížemi se psychologové v praxi setkávají** a jak je řeší.

METODOLOGIE

K šetření byl použit online dotazník, jehož podoba byla konzultována s psychology z cílové skupiny. Elektronický dotazník byl distribuován všem klinickým psychologům, kteří mají akreditaci k posouzení psychické způsobilosti pracovníků v zařízeních ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče (38). Odpovědi se vrátily od 21 z nich.

Respondenti

Většina psychologů (16) uvedla, že posuzování psychické způsobilosti realizují v rámci své soukromé praxe, ostatní zpravidla v rámci zdravotnického zařízení.

Aktuálně psychickou způsobilost posuzuje 19 respondentů. 2 z dotázaných, kteří již tuto praxi neprovozují, uvedli, že to je zejména z důvodu pracovní vytíženosti.

Psychologové, kteří posuzují psychickou způsobilost pracovníků v zařízeních pro výkon ÚV/OV, se měli vyjádřit k tomu, jak se vyznají v problematice náhradní výchovné péče. Reflektovali svou znalost potřeb umístěných dětí, obsahovou náplň práce pedagogických pracovníků, orientaci v odlišnostech, které s sebou nesou různé typy zařízení (dětský domov, výchovný ústav, středisko výchovné péče atp.), znalost pracovního prostředí pedagogických pracovníků a jejich metod a postupů práce. Subjektivně hodnotí, že se v problematice náhradní výchovné péče dobře orientují, a to zejména v oblasti potřeb dětí. Nejméně orientovaní jsou v metodách a postupech práce pedagogů, které posuzují.

Psychická způsobilost pedagogických pracovníků

Pohledem posuzujících akreditovaných psychologů

Myšková Lucie

ZÁVĚRY

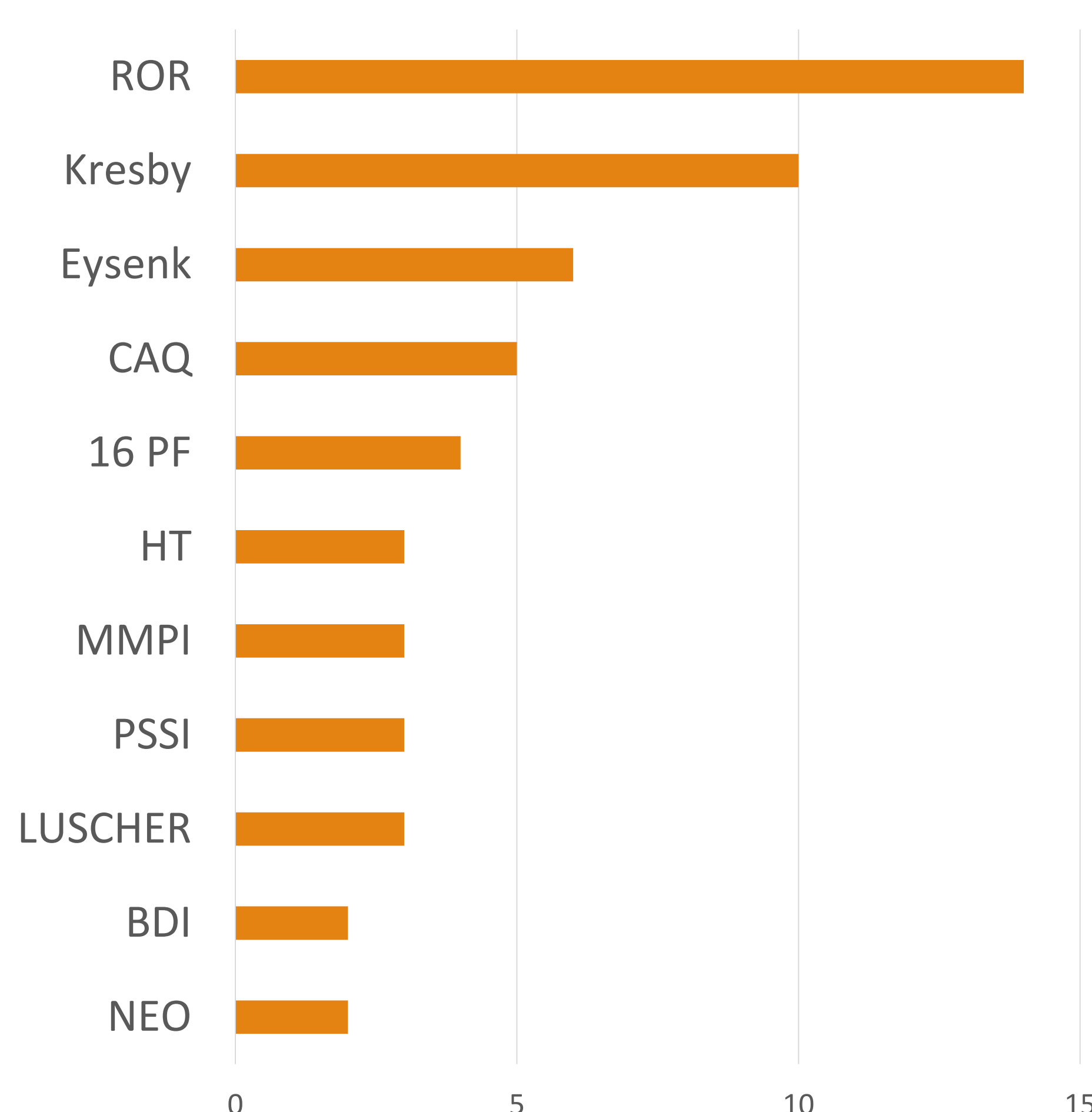
Koncept psychické způsobilosti

Na základě odpovědí usuzujeme, že koncept psychické způsobilosti je nejednoznačný. Pohled na to, co přesně o člověku říká, že je nebo není psychicky způsobilý k výkonu práce pedagogického pracovníka v zařízeních pro výkon ÚV/OV, není mezi akreditovanými psychology posuzujícími psychickou způsobilost pevně ukotven a hranice kritérií jsou nejasné. Na jedné straně se setkáváme s velmi širokým pojetím, na druhé s velmi úzkým vymezením. Stejně tak není jednotný názor na to, kdy pracovník ještě psychicky způsobilým je uznán a kdy už nikoli, a to v souvislosti s projevy patologie. Hranice se pohybuje od izolovaných znaků po hrubou patologii.

Užívané metody

Z odpovědí uvedených psychology v dotaznících vyplývá, že užívání jednotlivých psychologických metod při vyšetření psychické způsobilosti pedagogického pracovníka není sjednocené. Psychologové sledují při vyšetření shodné oblasti, ale mnoha různými testy a metodami. Při vyšetření inteligence 18 psychologů uvádí více než 20 metod, u osobnostních charakteristik až 30 metod. Vyhláška stanovuje oblasti, ve kterých by měly být užity při vyšetření standardizované testy, nicméně pojem standardizace nijak dále neupravuje, není tedy zřejmé, jaká kritéria by testy přesně v oblasti standardizace měly naplňovat. Reflektujeme-li standardizovanou metodu jako tu, u které bylo vytvoření norem na české populaci v uplynulých 15 letech, zdaleka tato podmínka užívání standardizovaných metod nebývá vždy splněna.

Graf č. 1 – Užívané metody pro posuzování osobnosti

Organizace

Vedle obsahové stránky psychologického vyšetření se mezi jednotlivými respondenty lišily také formální aspekty. Délka trvání posouzení psychologické způsobilosti by měla trvat nejméně 4 a maximálně 6 hodin. Psychologové se v délce trvání vyšetření také velmi lišili, rozsah byl od 4 do více než 8 hodin.

Nedostatky a obtíže v praxi

- Neuspěje-li klient u jednoho psychologa, může jít ihned k dalšímu.
- Psychologické posouzení je časově náročné.
- Klienti chtějí podrobnou zprávu, ale je zavedená praxe, že se dává pouze závěr posudku.
- Není zřejmý postup v případě stížností.
- Neukotvení konceptu a kritérií psychické způsobilosti.

Podpora pro psychology

Většina respondentů (17) uvedla, že využívá supervizní práci, pouze 4 supervizi vůbec nevyužívají. Většina využívá také konzultace s pracovníky zařízení (9) a intervizi. Většina respondentů (20) by uvítala další vzdělávání a podporu, a to formou kazuistických seminářů nebo přednášek o problematice v oblasti ústavní a ochranné výchovy.

DOPORUČENÍ

Od prvních školení zůstává proces bez evaluace a revizí, doporučujeme zaměřit se na tuto oblast a **vytvořit evaluační systém, sběr zpětných vazeb**, a to jak od psychologů realizujících posouzení psychické způsobilosti, tak od ředitelů zařízení. Na základě evaluací a zpětných vazeb bychom následně doporučili **navržení revize procesu**.

Doporučujeme **sestavení pracovní skupiny**, která by vycházela ze závěrů evaluací **na samotný proces, jeho formální kroky a aktualizaci nároků na testovou baterii**.

Doporučujeme také naplánování dalšího vzdělávání ve formě **společných setkání, kazuistických seminářů, případně supervizí** nad danou problematikou.

Plnou verzi zprávy naleznete na:
www.nuv.cz/t/uov

Kontakt na autora:
Lucie.Myskova@nuv.cz